

Bal Tutan Parmağını Yalar

– Halit Durucan · 07 Ekim 2025

Bal Tutan Parmağını Yalar

Kadim Anadolu topraklarında hem atasözlerimiz hem de atasözü gibi bilinen anonim sözler söylenir. Çok düşündürücü olmakla birlikte öğüt verici özelliği vardır ruhunda. Anonim olduğunu düşündüğün bir söz düştü aklıma ve hemen kısa bir sörf yaptım ChatGPT üzerinden, bilgileri not ettim ve makaleye çevirdim. Konumun görselini ChatGPT'ye hazırlatıp, paylaşmak istedim.

Bal tutan parmağını yalar:

Bu değerli sözün ruhunda emek ve paylaşım ses vermektedir. Bu söz Anadolu'da a-rıcılık yapan köylüler arasında söylenmiştir. Bu yönüyle masum bir deyimdir. Masumiyeti şudur ki; "kim bir iş yaparsa, o işten fayda elde eder" Yani üretici köylülerimiz ürettiği ürünün kokusunu, arıcılık yapanlarda balın tadını alır. Burada ahlaki bir sıkıntı yoktur; emekçinin hakkı, terinin karşılığı anlatılır. Bu anlayış; İslami "emeğin bereketi" öğretisiyle de oldukça uyumludur. Kur'an bize der ki; "İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır." Necm; 53-39

Ancak insanoğlunun olduğu yerde mutlaka olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Güzel ve iyi olanlar zaman içinde erozyona uğrar ve anlam sapmasına mahkûm olur. Bu değerli söz de zamanın akıntısı içinde "menfaat" olarak söylenir olmuştur.

Menfaatin öznesi insan olmakla birlikte imge olarak bal, parmak, kamu malı olmuştur. Burada parmak; güç veya makam sahibi kişileri temsil ederek şu söyleme dönüşmüştür; "iş elinde tutan, kendine de çıkar sağlar" Bu söz, halkın gözlemlerle yarattığı bir eleştirel değerlendirmedir. Yani sözü ilk kullananlar, masum bir emek metaforu üretmişken, sonraki nesiller rüşvet, kayırma ve menfaat düzenine dikkat

çekmek için kullanmaya başlamıştır. Özünde; “güç kimdeyse menfaat onda olur” diyen acı bir toplumsal gerçeklik gizlidir. Aslında halkın adaletsiz düzene karşı sitemini dile getirmektedir. “Bal tutan parmağını yalar” diyen köylüler, çoğu kez yozlaştırılmış bu sözü onaylamaz; teslimiyetle eleştirir. Bir bakıma “ne yazık ki böyledir” der. Burada vicdani bir isyanın sesi yankılanır aslında: Hakkı olanın değil, fırsatı olanın pay kapıldığı bir sistem sorgulanır.

Bu deyimün dönüşümü, ahlakın toplumsal güç ilişkileriyle nasıl şekil ve anlam değiştirdiğini göstermesi bakımından çok düşündürücüdür. İlk dönemde emekle adalet, ikincisinde çıkarla fırsatçılık yan yana gelmiştir. Bu anlam değişimi, Anadolu insanının ahlak pusulasının nasıl yozlaşan düzenle mücadele ettiğini de öz bir şekilde ortaya koyar. Bir halk sözü, hem ahlaki öğüt, hem sosyal durum tespiti, hem de politik eleştiri haline gelmiştir. Bu durumda; emanet ve adalet anlayışı üzerinden şu soru aklımıza geliyor; “balın tadı mı, parmağın hakkı mı?”

Cevabı yine Kutsal Kuran’da arıyoruz: Nisa- 4:58

“Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder.”

Bu ayet üzerinde şapkamızı önümüze koyup derin derin düşünmemiz gerekiyor. Çünkü mesajlar çok net: Ayet, hem kişisel ahlakın hem toplumsal yönetimin özüdür. Emanet, yalnızca bir eşyayı korumak anlamına gelmez; gücü, makamı, yetkiyi, bilgiyi ve güveni vicdanıyla kullanma sorumluluğudur. Gerçek “bal tutan” kişi, balı hak eden arı gibi çalışandır; balı çalan parmak değildir. A’raf-7:31; “yiyin, için ama israf etmeyin” buyruğu da aynı ahlaki çizgiyi korur. Denilebilir ki; nimetle temas edebilirsin ama asla onu hak etmeden tüketemezsin.